

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 8

УЧЕЊЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

ДА СЕ РАЗУМЕМО

Стара изрека каже да вредиш онолико колико језика говориш. Датира из времена када је знање, односно стицање знања било привилегија одређених друштвених слојева који су могли себи да приуште скупа школовања, углавном у иностранству. Значај познавања језика, ако га уопште треба тумачити, широко доминира филозофским и културним простором наше планете, а завршава се у свакодневной практичној примени. Људи са нашег простора имају изузетан дар за учење и много слуха за стране језике. Тачно је да у минулом времену ту предност нисмо користили колико смо могли (и морали), али то је питање за неку другу врсту анализе.

У војним школама језици су се споредно учили, а вештина говора и писања углавном је зависила од индивидуалних склоности и амбиција. Данас је војска већ по својој природи послата упућена на многе сфере изван матичног говорног подручја: сусрете са странцима, службени боравак у другим земљама, усавршавање, коришћење литературе... О ризници Интернета да не говоримо.

У свеколиким реформама Војске државне заједнице, где су, сем осталог, јасно зацртани осавремењивање, њени високообразовани (високопрофесионални) припадници, евроатлантске интеграције, учешће у мировним мисијама и школовање у иностранству, незамисливо је незнање бар једног или два језика. Енглески је свакако први на лествици. Све то намеће преиспитивање и обогаћивање стеченог знања за оне који га имају и брзо стицање знања за све који га немају. То ће бити један од услова професионалног опстанка... ■

УСЛОВ САРАДЊЕ

Иако учење страних језика, не само светски значајнијих већ и оних локалног карактера, у Војсци има дугу и богату традицију, искуство је показало да наши официри и подофицири, најчешће, немају онај ниво знања који осигурава успешну сарадњу с представницима иностраних армија. Промењене околности намећу нова, строжа правила и свестранију комуникацију. Или ћемо им се повиновати и “проговорити”, или ћемо остати сами.

О тварање наше земље према свету и све већа глобализација сучили су нас с потребом (и могућношћу) да се свету представимо на најбољи начин, да му понудимо знање које поседујемо, робу коју производимо и лепоту природног окружења у коме живимо. И кад смо, после свега што нас је снашло у последње две деценије, најзад спремни за свестрану сарадњу, као по правилу, појавиле су се препреке о којима нисмо ни сањали. Показало се да смо, свих ових година, занемаривали народну мудрост по којој, што више страних језика знаш, више вредиш. Готово преко ноћи сетили смо се да, поред руског, постоји и енглески језик. И како то обично бива, касније од других, започели смо убрзане целовите и, на махове, исцрпљујуће припреме у побољшању квантитета и квалитета изучавања страних језика у Војсци Србије и Црне Горе, које последњих месеци почињу да дају и коначне позитивне резултате.

Иако учење страних језика, не само светски најзначајнијих, већ и оних локалног карактера, у Војсци има дугу и богату традицију, искуство је показало да наши официри и

подофицири, најчешће, немају онај ниво знања који осигурава успешну сарадњу с представницима иностраних армија. У том смислу, нарочито се помиње енглески језик, чије интензивно савлађивање у Војној академији у Београду и гарнизонима у унутрашњости траје већ нешто дуже од две године. Иако смо још далеко од остваривања свакако амбициозне жеље и респективне идеје да сваки припадник Војске Србије и Црне Горе разуме и говори енглески језик, можемо рећи да смо дубоко загазили у њихову реализацију. То је неопходно не само зарад предвиђеног знатно масовнијег учешћа наше земље и војске у међународним мировним и хуманитарним мисијама, већ и због техничко-технолошке, рачунарске револуције, којој присуствујемо последњих деценија 20. века.

На основу опсежне процене дугорочних потреба за масовнијим и квалитетнијим изучавањем енглеског језика, у Војној академији се реализује додипломска настава по новим, модернизованим и побољшаним наставним плановима и програмима, усклађеним са стандардима Натоа (STANAG 6001), а за официре и подофицире, у радно и ванрадно време, организовани су десетомесечни, интензивни петомесечни и тромесечни курсеви, не само енглеског, већ и француског, италијанског, немачког и грчког језика. Услови су знатно бољи него ранијих година, углавном захваљујући страним донаторима, односно владама земаља чији се језик изучава.

СВЕ МАЊЕ ВРЕМЕНА

Потребе за убрзаним учењем енглеског језика, међутим, надрастају и тако организовану наставу. Искуство је показало да савлађивање страних језика у Војсци Србије и Црне Горе ре-

ално није сасвим усаглашено с интернационалним стандардима, док је провера знања, понекад, тешко одолевала високим међународним захтевима. Догађало се, наиме, да уверења која су полазници курсева добијали на крају обуке, или усавршавања, у стварности нису одражавала реалан ниво знања, већ само жељу кандидата за одређену функцију, или дужност. Оцењено је и да у Катедри страних језика нема довољно наставника енглеског, посебно с обзиром на будуће потребе. На основу досадашњих анализа, закључено је и да су десетомесечни курсеви прегрупи и неефикасни, док петомесечни и тромесечни могу бити и интензивнији.

У међувремену растао је и притисак финансијера, па је и на основу њихових, јасно дефинисаних захтева, најзад, недавно усвојен национални PELT (Program for English Language Training), формиран је независни тест тим за проверу знања и појачана екипа наставника енглеског језика на Катедри страних језика у Војној академији. Све то требало би да допринесе убрзаном остваривању амбициозних планова, по којима би, до 2010. године, Центар за изучавање енглеског језика на Војној академији, могао постати један од угледнијих регионалних војних центара.

О томе размишља и потпуковник Илија Кајтез, начелник Катедре страних језика, када каже да у тај пројекат улазимо с методологијом коју разуме савремени свет. "Нашу судбину одавно деле и земље у окружењу, које се, баш као и ми, суочавају с изазовима глобализације и планетарне интеграције. Центар за изучавање страних језика Министарства одбране сматрам интелектуалном претходницом свих наших будућих интеграција и активности. Пројекат PELT свакако има национални значај јер нам боље познавање страних језика отвара врата света толико широко колико сами пожелимо. Укључујући се у међународну поделу рада својим квалитетом, знањем, енергијом и свежином идеја, с правом можемо да очекујемо значајно место и успех у беспштедној интелектуалној утакмици", сматра потпуковник Кајтез.

Оно што нашу земљу, народ и војску најбоље може да препоручи свету свакако је наука, уз велико теоријско и практично војно знање. Немамо чега да се стидимо, то су потврдило и сва досадашња учешћа наших официра и подофицира у мировним мисијама. Већа доза знања енглеског језика од досадашње помоћи ће нам да се свету представимо на знатно ефикаснији начин. У томе свакако велику улогу може да одигра и Катедра страних језика са својим знатно подмлађеним наставним кадром. Поред курсева које ће у будуће организовати по квалитетнијим наставним плановима и програмима, заинтересованим припадницима Војске и Министарства одбране на располагању је и изузетно опремљен мултимедијални Центар за самостално учење енглеског језика. Библиотека поседује речнике, уџбенике, часописе и материјале с војном тематиком, која је такође на располагању заинтересованима.

ПОДРШКА ДОНАТОРА

Све је заправо надохват руке с јединим циљем да што боље савладамо стране језике и још активније се укључимо у међународне интеграције. У томе, наравно, имамо пуну подршку и иностраних партнера, посебно Владе Уједињеног Краљевства, под чијим се будним оком одвијаху све досадашње активности на мо-

*Национални тест тим:
професорке Миланка Ђукић,
Невена Шуберт, Бранка Димитров и
Валентина Миклуц*

дернизацији наставе у области енглеског језика. Један од најдоговорнијих људи за успех пројектованог модела, потпуковник Милан Тепшић, програм менаџер, сматра да свима који су ангажовани на пројекту PELT треба омогућити све услове за несметан и ефикасан рад и остваривање предвиђених, нимало лаких циљева.

У том смислу он се не либи да истакне и захтев за перманентним усавршавањем свих “карика” у ланцу оспособљавања, посебно наставника и инструктора, али и обавезу надлежних у Академији и Војсци да им то и омогући. Говорећи о мисији и визији којима су се руководили у формирању и организовању контролних и извршних тимова, потпуковник Тепшић напомиње да је у схватању изучавања страних језика, посебно енглеског, у војсци учињен коперникански обрт, инициран веома јасним и изричитим захтевима донатора програма.

“Од првог тренутка смо били свесни значаја и одговорности задатка. Омогућити квалитетно учење припадника Војске у међународним мировним и хуманитарним мисијама постао је наш приоритет. Да бисмо то остварили, било је потребно, између осталог, усагласити наставу и вредновање резултата по стандарду НАТОа STANAG 6001, идентификовати достигнути степен знања енглеског језика у Војсци, методолошки оспособити наставнике ангажоване на реализацији програма и омогућити им обуку у иностранству. Проблеми нису били занемарљиви. Дотадашњи критеријуми вредновања знања били су превише општи и нестандартизовани, тестови неусклађени са стандардом НАТОа, тежиште у изучавању није било на говорним вештинама, рок важења верификације знања језика износио је свега шест месеци. Учинили смо велике напоре да, коначно, раздвојимо наставнике с функцијом контролора, од оних који изводе наставу. Национални тест тим је сада у потпуности независан од Катедре страних језика и од Војне академије. Њихов посао је да непрекидно израђују тестове којима ће проверавати знање стечено на курсевима, да их константно упоређују с оним у другим земљама и побољшавају, све с циљем што веће усклађености знања стеченог на нашим курсевима и обуци, с оним које захтева STANAG. Саставни део пројекта PELT чини и непрекидно методолошко оспособљавање наставника и инструктора ангажованих у настави”, напомиње потпуковник Тепшић.

До 2010. године на Војној академији ће се, тако, по иновираним наставним плановима и програмима, реализовати петнаестак курсева, први од њих почиње већ после првомајских празника, чији ће полазници савладати различите нивое енглеског језика (STANAG 1, 2 и 3). Сваки курс подразумева обуку из разумевања, говора, читања и писања енглеског језика. На крају, полазници ће добијати стандардизоване оцене за сваку од тих вештина, оцене које ће им бити признате и ван наше земље. Ипак, треба рећи и то да ће праву и најреалнију оцену о нивоу знања енглеског језика припадници Војске Србије и Црне Горе добијати у иностранству, током учења у мировним операцијама и мисијама. С правом верујемо да се неће разликовати од оних које понесу из Центра страних језика.

Очигледно је да смо досадашње тешкоће у споразумевању са светом почели да савлађујемо одлучно и озбиљно. Масовније учење страних језика, енглеског пре свега, омогућиће нам да лакше исказемо све оне вредности које поседујемо и по којима смо дуго били препознатљиви. Њих је свет, према речима потпуковника Тепшића, одавно препознао, много више него ми. Страх од провере, страх од доказивања и ксенофобија од које несумњиво патимо, нестаће једино у смелом суочавању с окружењем и партнерима из света. ■

Душан ГЛИШИЋ

НОВИ ТЕСТОВИ ЗА СВАКИ ИСПИТ

У Националном тиму за тестирање налазе се Бранка Димитров, Валентина Миклуц, Невена Шуберт и Миланка Ђукић. Њихови тестови за проверу знања енглеског језика, које ће радити изнова за свако тестирање, треба да омогуће квалитетну и уједначену проверу слушалаца курса и оцењивање приближно оном у иностранству. Стандарди на основу којих ће израђивати тестове биће усклађени са важећим у земљама НАТОа и Партнерства за мир, а сертификати које буду издавали важиће три године.

Истичући да је рад на изради и усклађивању тестова за проверу знања у области енглеског језика изузетно одговоран и напоран, искусна наставница енглеског језика Бранка Димитров, која своје велико стручно знање преноси студентима Војне академије још од 1985. године, напомиње да нов начин рада, предвиђен Програмом, обећава остваривање знатно бољих резултата од досадашњих. Последњих година професорка Димитров била је ангажована на курсевима и обуци официра и подофицира Војске Србије и Црне Горе, одређених за учење у мировним мисијама, па је стекла незаобилазна искуства и у тој области. С правом доброг познаваоца актуелног стања оцењује да ће тест тим имати доста посла:

– Од нас се очекује да отклонимо све неправилности, уочене током провера знања на курсевима енглеског језика и тако омогућимо стандардизованије, уједначеније оцењивање. Наши сертификати треба да буду исте вредности и квалитета какве поседују други центри за учење страних језика, тестирање ће бити објективније и поузданије, а оцене мерљиве и упоредиве с оним у иностранству. Зато ћемо за сваки испит имати друге тестове, једнаке, или сличне онима које попуњавају слушаоци у другим земљама. Да бисмо успели у томе, да бисмо заиста подigli квалитет и валидност тестова, повремено ћемо, уз размену искустава с колегама из других центара, обављати и упоредне анализе испитног материјала и метода рада. Ово је први пут да тим за тестирање ради само то, односно да не учествујемо у настави и превођењу. Таква искуства до сада нисмо имали, па резултате нове праксе можемо да оцењујемо тек за неколико месеци – каже госпођа Бранка Димитров, док њена млађа колегиница Валентина Миклуц подвлачи и обавезу перманентног усавршавања наставничког кадра.

– Језик је жива материја, подложна променама и усавршавању. Као и људи и њихов језик се мења, прилагођава времену и све брже живљењу. Зато је, ради остваривања жељених, високо пројектованих резултата, потребно непрекидно усавршавање, како оних који изводе наставу, тако и нас у тиму за тестирање. Време и окружење захтевају од свих нас додатне, често максималне напоре, ако желимо да останемо у трци. Тешко је стално надокнађивати изгубљено, сваки закаснио корак може скупо да нас кошта у времену које долази. Зато се од нас у тест тиму с правом много очекује. Наравно, као што ми учествујемо у провери и тестирању знања полазника курсева енглеског језика, исто тако је и наш рад подложен контроли. Провера квалитета наших тестова обављаће се непрекидно, у иностранству, тамо где официри и подофицири Војске Србије и Црне Горе буду у прилици да исказу знање стечено на курсевима енглеског језика. То је, на крају, најважнија провера нашег рада и квалитета самог Програма, – истиче Валентина Миклуц.

ИНТЕРВЈУ

ПОТПУКОВНИК ИЛИЈА КАЈТЕЗ,
НАЧЕЛНИК КАТЕДРЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА
ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

УЛАЗНИЦА БЕЗ КОЈЕ СЕ НИГДЕ НЕ МОЖЕ

Сви наши задаци, од изучавања језика на основним студијама до извођења курсева за поједине језике, имају своју вредност, што нам не дозвољава издвајање приоритета. Међутим, оно што нас свакако заокупља ових дана јесте припрема врло интензивног курса енглеског језика, који се први пут организује по Програму за учење енглеског језика – PELT.

Модеран начин пословања наметнуо је свим људима на планети потребу да савладају специфична знања и вештине и да прихвате пословне и радне критеријуме по узору на оне најуспешније у оквиру делатности којом желе да се баве. Ти критеријуми су данас свуда, од Непала до Португалије – исти. Поред коришћења различитих технологија, које се с временом даље унапређују, већ деценијама важећи пословни критеријуми имају једну константу – познавање енглеског језика.

Вредност војске у светским оквирима мери се њеном способношћу да буде произвођач безбедности, а не реметилачки фактор који ће својим акцијама изазвати нестабилност и своју државу учинити корисником услуга великих војних савеза који треба да јој пружи безбедност. Дакле, и сам задатак војске може да се схвати као пословни задатак. Знање енглеског језика тако постаје ствар која се подразумева у међународним војно-војним и цивилно-војним одно-

сима. Са жељом да сазнамо какве су могућности и перспективе изучавања страних језика у нашој војсци, разговарали смо са потпуковником Илијом Кајтезом, који је као начелник Катедре страних језика Војне академије свакодневно у контакту са наставницима, студентима и полазницима курсева, људима који се интензивно баве изучавањем страних језика.

– Шта је то актуелно у раду Катедре којом руководите? Шта се то променило са овом генерацијом полазника курсева страних језика у односу на њихове претходнике?

Прво, врло је битно да се истакне како смо у сарадњи са Сектором за људске ресурсе и Управом за кадрове дошли до сазнања да у наредном периоду морамо више да водимо рачуна о квалитету, структури и избору кандидата за курсеве. Тренутно имамо четири курса страних језика: немачки, италијански, француски и грчки. Ми који руководимо Катедром и наши професори врло смо задовољни избором кадра за та четири курса. Истакло бих чињеницу да су ти полазници већином официри, уз мањи проценат подофицира и цивилних лица из структура МО и ВСЦГ. Групе су изузетно повољне по годинама и структури. Ради се о млађим и веома мотивисаним људима, углавном чина од потпоручника до капетана прве класе. Сматрамо то веома битним, јер је засигурно реч о оним структурама на које МО и Војска могу да рачунају, бар у наредних петнаестак година. Са великом извесношћу можемо да тврдимо како ће њихово знање језика, стечено на курсевима, бити веома значајно у процесу укључивања наше војске у Партнерство за мир и приближавања евроатлантским интеграцијама, али и као услов за учешће у неким заједничким хуманитарним операцијама или мировним мисијама са другим армијама.

– Можемо ли, ипак, издвојити задатак који је први на листи приоритета Катедре страних језика Војне академије?

Сви наши задаци, од изучавања језика на основним студијама до извођења четири поменутих курса, имају своју вредност, што нам не дозвољава издвајање приоритета. Међутим, оно што нас свакако нарочито заокупља ових дана јесте припрема врло интензивног курса енглеског језика, који се први пут организује по Програму за учење енглеског језика – PELT. Енглески језик је данас постао улазница без које се нигде не може, и ми смо потпуно свесни тога. За сада су планирана три тромесечна курса. Замисао је да се спроводе врло интензивно, са циљем да се у перспективи по том систему припадници система одбране оспособљавају до другог нивоа познавања енглеског језика. Следећи корак биће достизање нивоа STANAG-2, војног стандарда познавања језика који гарантује квалитетну комуникацију са припадницима оружаних снага држава чланица НАТО и Партнерства за мир.

– На који начин се долази до кандидата који ће похађати поменути курс по Програму за учење енглеског језика – PELT?

Кандидати за чије су евентуално усавршавање заинтересоване надлежне управе Генералштаба и МО најпре обавезно морају да положе улазне или елиминационе тестове познавања енглеског језика. Посао наше катедре јесте да на објективан, крајње коректан и егзактан начин одредимо који ниво енглеског језика кандидати познају, те да листу са освојеним бодовима проследимо Управи за кадрове. После тога преостаје да се на вишем нивоу одреди ко ће бити послат на курс, што пре свега зависи од тога који је профил кадра у наредном периоду потребан МО и ВСЦГ. PELT је управо и усмерен на то да се шкољује кадар којем је знање језика најпотребније у обављању дужности.

– Колико ће градива морати да савладају полазници тог курса?

Без сумње, на курсу је неопходно савладати поприлично обимно градиво. Предвидели смо иначе да по Програму организујемо пет група са по дванаест полазника. Радило би се врло интензивно, по шест часова дневно, тако да ће ти кандидати, односно полазници, бити ослобођени својих основних дужности док похађају курс. Обезбеђен је и смештај на Војној академији за оне који нису из Београда. Поред преподневних шест часова, они ће у сваком случају морати да раде и по неколико часова поподне да би завршили домаће задатке и вежбања. После сваке седмице радиће тест провере, а после месец дана месечну проверу. По узору на већ постојеће курсеве, одржаваће се састанци на којима се уочава ко постиже колики напредак у учењу.

– Који метод учења преовладава у приступу настави код професора ваше катедре?

Ми комбинујемо класичан начин држања наставе у учионици са неким приступима који су већ нашли примену на студијама језика на универзитету. Трудимо се да у раду са полазницима, кад год је то могуће, учествују два професора. Наша искуства говоре да је за учење страног језика пожељно да сваки кандидат чује различите саговорнике и проба различите методе наставе. Мисао да различитост обогаћује дух врло је стара и уско је везана баш за учење страних језика. Наравно, у језик се не сме одмах ни "упливати" прешироко. Пре тога треба научити "одржавати се" у тој брзој реци. Управо зато у наставу укључујемо савете PER менаџера енглеског језика за СЦГ господина Џејмса Сатерланда Смита, који нам помаже и у набавци литературе и контроли. Као човек коме је енглески матерњи језик, он нам је велика потпора у раду. У изузетно опре-

мљеној учионици, једној од најмодернијих тог типа на југоистоку Европе, као својеврсна допуна такозваној класичној настави, полазници могу самостално да уче. Све то заједно чини заокружен систем учења језика током курса.

– Како би у таквим околностима, по Вама, требало да изгледа садашња Катедра страних језика?

У наредном периоду ми ћемо покушати да осмислимо и пут трансформације наше катедре у тело које за сада радно називамо Центар за изучавање језика. Суштина је у томе да кроз њен рад ефикасно повежемо напоре Управе за кадрове и Сектора за људске ресурсе како би систем изучавања језика у систему одбране био једна апсолутно рационална и економична целина, унутар које свако на најбољи начин ради свој део посла. Као начелник Катедре истичем да је наш првенствени да се сваком полазник курса посвети највећа пажња, да добије највише образовање и могућност за усавршавање у области изучавања језичких вештина.

САМО ЗА ПЕРСПЕКТИВНЕ

Ако се избегне упућивање на курсеве полазника који нису перспективни за потребе МО и ВСЦГ, решићемо и већину проблема у настави. Неће више бити људи који убрзо после курса одлазе у пензију или излазе из система одбране. Нужно је применити другачији модел размишљања о упућивању на курсеве језика, јер се за њих издвајају знатна средства, да не говоримо и о уложеној енергији професора и свих капацитета Катедре... Резултат мора да буде у складу с тим. Искуства и вештине којима располаже Катедра морамо поклонити онима који ће заузврат дати највише у служби. Уколико је неопходно, те људе треба обавезати и уговором, у коме би јасно стајало шта се од њих заправо очекује. Њихово знање би се валоризовало онда када је то Војсци као државној и друштвеној институцији најпотребније.

– Ту пажњу пружају пре свега наставници. Како је место и улога ваших професора у извођењу наставе?

Да Вас исправим, реч је заправо о професорицама. Оне су без икаквог претеривања најбољи део нашег кадра, иако и њих муче стамбени и финансијски проблеми као већину запослених у Војсци. Оно што препознају и странци јесте чињеница да је људски потенцијал код нас највреднији, и ја то увек с поносом истичем. О томе могу да сведочим и зато што сам неких петнаест година био предавач на Војној академији. Наставнички позив не трпи лош рад, импровизацију и стајање на достигнутом. Ви на сваком часу морате емитовати позитивну енергију. Имате пред слушаоцима, на неки начин, сваког дана испит, који пре свега полаже наставник. Зато морате бити нови, занимљиви и оригинални у приступу сваком ученику. Нажалост, наставници у нашој земљи то понекад као да заборављају. Ми на Катедри имамо идеалан спој професорица са по две деценије искуства и заиста елитних младих професорица које су пуне ентузијазма и енергије.

– Да се вратимо Програму за учење енглеског језика – PELT. Које још користи у области изучавања језика доноси његово спровођење?

Први пут имамо јасно и концизно дефинисане циљеве, кораке и приоритете када је у питању познавање језика. Када смо то написали и када је то Катедра превела и показала странцима који нас подржавају саветима и новчаним средствима, наишли смо

на потпуно одобравање. Имамо дефинисане снаге, средства и кадар који треба одшколовати. Хтео бих да вас подсетим да је све то предвиђено до 2010. године. Нама PELT омогућава да се пре-саберемо и реално сагледамо своје снаге. Знаћемо колико укупно имамо професора енглеског језика у систему одбране и добићемо пресек стања познавања енглеског језика међу официрима, подофицирима и цивилима.

– Каква су још побољшања могућа у односу на садашњи начин учења језика у Војсци?

Сада, између осталог, постоје гарнизони курсеви, које што пре морамо повезати у јединствен систем, како би они припремали кадар за први степен, односно за STANAG-1. Постоји идеја да би у оквиру будућих 12 до 15 гарнизоних места могли да запослимо по једног професора енглеског језика, чију би стручност и квалитет процењивала Катедра на конкурс, а бирао би их менаџер. Ти професори би били функционално везани за Катедру, односно будући Центар за изучавање језика. Тако би могли, на пример, свака три месеца да буду позивани ради давања инструкција, а менаџер би могао да их контролише и обилази. Они би на терену склапали уговоре о делу са другим професорима, ако се за то укаже потреба. Осим тога, резултати полазника гарнизоних курсева били би мерљиви по јединственој методологији. Ми из Катедре и сада идемо у гарнизоне, пре свега ради усаглашавања критеријума при оцењивању. Предложени начин рада омогућио би нам да све то што радимо буде трајно институционализовано.

– Шта спада у “ексклузивну” област којом се бави Катедра?

Једино Катедра има право да, по овлашћењу министра одбране, издаје потврде и лиценце за STANAG. За сада та потврда траје шест месеци, а надамо се да ће то касније бити и до две или три године. Очекујемо да с временом повећа повезаност Катедре са свима који говоре или пак предају језике, а припадају систему одбране. Циљ нам је да уколико неко помисли на језик, да му се у свести јави наш будући Центар за изучавање језика.

– Да ли амбиције таквог центра треба да водимо до границе наше државне заједнице?

Увек говорим да ми нипошто не смемо бити скромни науштрб наших стварних вредности. Спремни смо да наш центар учинимо интернационалним и ако евентуално прерастемо у регионални центар, наш циљ био би да искористимо одличне потенцијале које наша земља има. Београд је недавно проглашен за најперспективнији град југоистока Европе. Захваљујући квалитету наших полазника, који ће се убрзо наћи у контакту са светом, квалитету наших наставника и, на крају крајева, квалитету курсева које будемо спроводили, очекујемо да нас у окружењу препознају као ауторитет на пољу изучавања језика. Међународни центар за изучавање језика је ниво организовања од ког не треба лако одустајати. Ми сигурно имамо људе, енергију и потенцијале уопште да се изборимо за позицију коју заслужујемо. Сетимо се само да наша Војна академија има традицију дужу од 150 година, а основана је и до данас ради овде у Београду. Све данашње државе, некадашње републике СФРЈ, имају знатно мању традицију у томе. Зашто не искористити то што је овај град одувек био мотор за покретање целог подручја бивше Југославије.

– Како доћи до тога?

Морамо функционализовати и рационализовати систем и направити апсолутну објективизацију, о чему ће за поједине језике посебно водити рачуна групе стручњака, каква је она управо формирана за енглески језик – Национални тест тим. Наш производ, а то

је знање које ће показати на мултинационалним вежбама, радећи у штабовима заједно са странцима, може да буде првокласан. Иницијална подршка војних структура за то постоји. Велико разумевање свих, почевши од Управе Војне академије, даје нам наду да је све о чему сам говорио сасвим реално. Познавање језика као *condicio sine kva non* (услов без кога се не може), постаје данас и један од услова самог опстанка Војске као институције. Волели бисмо да изађемо "на црту" осталим академијама, да прихватимо конкуренцију и такмичење, од којег никад нисмо зазирали.

– Већ смо поменули да није исто знати страни језик уопште и знати тај језик према војним стандардима?

Заиста је тако. Војна терминологија је нешто што је посебно значајно за достизање стандарда какав је STANAG. Познато је да чак и професори енглеског језика који одлично владају општом терминологијом нису без додатних припрема у стању да положе више нивоа STANAG-а. Припадницима наших оружаних снага ће управо војна терминологија бити најпотребнија у сусрету са страним колегама током заједничких активности. Ми смо ту да им помогнемо да тај сусрет буде за њих и својерсна прилика за доказивање. Зашто да не?

ЗАНИМАЊЕ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

Предвидели смо да у перспективи уведемо једно одељење или линију за учење српског језика. Имамо много позива страних војних представника, чак и неких људи из страних војних структура који су вољни да дођу код нас и уче српски језик. Треба подсетити да без обзира на политичке поделе и размимоилажења, странци штокавско – српскохрватско говорно подручје посматрају као јединствен језички простор, односно један језик. Ту је велика шанса за нас. Можда није најбољи пример, али видели сте да чак и у Хашком трибуналу нико не преводи са српског на хрватски или бошњачки. Ми као појединачно највећа земља и град у региону имамо највеће шансе да привучемо већи број странаца заинтересованих да науче језик којим се могу споразумевати на једном ширем простору од око 18 милиона становника, који говоре у суштини истим језиком. Многи од њих су до сада истакли да су расположени за размену официра кадета и многе друге солуције којима се унапређује међусобна сарадња. Учење језика при том помаже да се та сарадња оствари брже и ефикасније.

– Које језике студенти Војне академије уче на основним студијама?

Оријентационо могу да кажем, пошто се наши професори баве и основним студијама, да међу академцима има неколико процената оних који уче француски, исто толико немачки, десетак посто учи руски, а више од 80 посто енглески. Управо због тога што ће познавање енглеског језика бити претпоставка за рад у модерној војсци, нашим студентима и гимназијалцима указујемо на значај другог језика који за њих може бити добитна комбинација у будућности. Није на одмет да, на пример, имамо официре који са припадницима немачких оружаних снага комуницирају на њиховом језику. Имамо привилегију да будемо под посебном пажњом већине великих земаља које желе да овде посредством језика промовишу своју културу и традицију, сарађујући са нашом војском, која је код њих изузетно поштована због своје професионалности.

– Уче ли се на курсевима и језици земаља које нас окружују?

Упали смо у један проблем због процеса трансформације и захтева да се број професора који су цивили смањи. Отпустили

смо професоре мађарског, румунског и бугарског. Од географски блиских земаља остао је италијански и грчки језик. Грчка армија показује посебну жељу да се овде изучава њихов језик. Поклонили су нам и модеран кабинет како та спона са Грчком не би остала само традиционална, историјска и верска, већ да је веже и језик. Мислим да као држава не можемо увек ићи само економском логиком, већ треба узети у обзир да с престанком учења неког од језика суседних држава умногоме прекидамо и спону која нас кроз историју веже. Надамо се, ипак, да ћемо тај проблем превладати ангажовањем спољних сарадника.

– Колико сте током своје досадашње официрске каријере Ви лично били упућени на изучавање страних језика? Колико их говорите?

Ја сам током школовања учио руски језик, и то је општа прича официра те генерације. Источни део бивше Југославије био је углавном окренут Русији. Уз посао сам кренуо на часове енглеског, касније и на курс на ком сам имао срећу да учим код неких професорица које су и данас у саставу Катедре. Још тада сам изблиза видео како оне раде тај посао. Моје је мишљење и тада било да су оне елитни професори који улажу све своје потенцијале да пренесу своја знања.

– Још једном истичете њихове квалитете. Реците нам, на крају, да ли сте размисљали о томе да их некако додатно мотивишете за рад?

Такву озбиљност и такав приступ настави, уверен сам, нема нико у школама језика које се обично срећу. Предност наше катедре је изузетна концентрација квалитетног наставничког кадра и најсавременији уџбеници које добијамо од људи какав је наш саветник за енглески језик. На многим курсевима по граду има поприлично узимања новца без давања правог знања, јер се често користе и неодговарајућа литература и мањи је број часова. Ми ту видимо велику шансу за проширење наше делатности изласком на тржиште и пружањем наших услуга грађанству. Не можемо а да не споменемо како наше професорице, као и сви припадници Војске, имају изузетно мала примања. Треба размислити о томе да се уз одговарајућу законску регулативу, по моделу који тренутно успешно примењује ВМА, наше професорице додатно ангажују, ни на који начин не доводећи у питање квалитет основних студија. ■

Александар АНТИЋ

КУРСЕВИ
НЕМАЧКОГ,
ФРАНЦУСКОГ,
ИТАЛИЈАНСКОГ
И ГРЧКОГ ЈЕЗИКА

ПРИЛИКА ЗА ДОДАТНО УСАВРШАВАЊЕ

На Катедри страних језика Војне академије ове године се, поред планираног почетка учења енглеског језика по Програму за учење енглеског језика – PELT, одвијају и интензивни петомесечни курсеви четири светска језика: немачког, француског, грчког и италијанског

Људи који, уз енглески, познају још неки светски језик, у томе се сви надлежни слажу, биће све драгоценији будућој војсци наше државе, посебно у заједничким активностима са околним земљама.

Професорка немачког језика Тихана Павловић каже да је у почетку свим полазницима курса немачког језика било веома тешко, јер су то били прави почетници. Међутим, према њеним речима, после месец дана учења, све почиње да иде неким својим уобичајеним током. Да то буде тако пресудила је њихова велика мотивација, јер осморо од њих дванаесторо иде ускоро у Немачку. Троје садашњих полазника усавршаваће медицинске науке, а петорица ће се школовати у области финансија. Једни другима веома много помажу, јер су свесни да ће убрзо бити у прилици да полагају испите на том језику, а оцене које буду добијали биће сигурно веће ако њиме боље овладају.

Уџбеник је, како истиче професорка Тихана Павловић, такав да подразумева извесно предзнање, али уз филмове и касете који га прате настава се, ипак, несметано одвија. Предвиђено је да се до краја курса 80 часова посвети општим предавањима о језику и 30 часова војној терминологији. Немачки језик има много граматике без које је немогуће правилно говорити. Конструкција реченица је, такође, веома тешка, али има доста часова вежбања, тако да се може постићи задовољавајући успех у учењу.

– У француској групи има укупно 13 полазника. Згуснутији је и интензивнији наставни план у односу на некадашње десетомесечне курсеве, али се засад добро сналазимо – наглашава професорка француског језика Нада Ђокић. Она додаје да петомесечни курсеви не трпе много изостанака, јер је тешко надокнадити чак и једнодневно изостајање с наставе. Специфичност сваке групе полазника курса француског језика јесте неуједначеност унутар група. Курс је замишљен као почетни, али осим оних правих почетника увек буде и такозваних лажних, који су најчешће имали непосредног контакта са језиком. Но, иако је правим почетницима теже, они имају додатни мотив да ухвате корак са напреднијима. Улога наставника је да избалансира разлике које постоје унутар сваке групе. Компјутери и ДВД плејер, који су поклон француске војске, стално се користе у настави и знатно је олакшавају.

Италијански језик ове године учи 12 слушалаца. Мајор је највиши чин полазника, а у групи има и подофицира. Према речима професорке италијанског језика Јелене Дуковић, међу полазницима, сем почетника, има и оних који су похађали курсеве у поподневном термину, који су последњих година спорадично организовани. Техничка подршка настави италијанског језика доста је лоша. Просторија је мала и неуређена, а “Италијанима” недостају и уџбеници. Ове су године сами копирали потребни уџбеник, а након посете италијанског војног изасланика, који је видео знатно боље кабинете за остале језике, стигло је обећање да ће се покренути иницијатива да се кабинет уреди. Италијански можда јесте за нас лакши на почетку, потврђује професорка, али када се почне с граматиком – настају и тешкоће, тако да и он мора много да се вежба.

– Грцима је заиста стало да се њихов језик што више учи и они се на све начине боре за његову примену – каже професорка грчког језика Данијела Пајкић. – Грци приликом сваке посете Војној академији донесу неке дарове. Платили су цели кабинет у коме се данас учи, а обезбеђено је и довољно литературе. Грчки језик, иначе, радо уче многи студенти Војне академије, чак и војни гимназијалци, јер је до сада у више наврата грчка војска примала наше младиће у својству кадета на своје образовне установе. У групи за учење грчког има седам официра, који су, као и за групе за остале језике, изузетно брижљиво одабрани, тако да не чуди што одлично напредују. Нису имали никакво предзнање. Кренули су од ал-

фабета, али већ за два дана су научили да читају, иако су грчка правила читања тешка. Тај језик се не може упоредити ни са једним, јер не припада ниједној великој језичкој породици. Свакако је тежи од многих језика, али сви који га уче слажу се да је занимљив. Уз то, многе речи разумемо јер су ушле у све језике.

Професорке на сва четири, видели смо, врло јака курса, слажу се да би после постојећих петомесечних курсева, било добро најбољим полазницима пружити прилику за додатно усавршавање знања током напредног курса. За такав курс би по њима било сасвим довољно још око три месеца учења. ■

А. А.

Професорка Нада Ђокић

Професорка Тихана Павловић

Професорка Данијела Пајкић

Професорка Јелена Дуковић

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК **КАРИКА** **КОЈА НЕДОСТАЈЕ**

У оквиру настојања СЦГ да се прикључи евроатлантским безбедносним интеграцијама, од припадника МО и ВСЦГ очекује се да могу да се споразумевају са страним колегама. У време када ће из система одбране многи отићи, од оних који остану тражиће се умеће комуницирања на једном од језика који се користи у НАТОу. И ту почиње наша прича.

Свака епоха има језик који се дипломатији и економији наметне као опште средство споразумевања. У средњем веку латински, потом француски, данас је то неоспорно енглески. Зато је једна од кључних ствари у реформи система одбране управо савладавање тог језика. То је прва карика која ће омогућити споразумевање са окружењем, чији саставни део жели да буде и ова држава. Енглески је међународни радни језик и одређен број официра требало би да га говори како би могли да учествују на семинарима, конференцијама, војним вежбама, курсевима, у мировним операцијама са државама партнерима у региону и широм света.

Не значи то да се и пре у оквиру Војске није учио енглески језик, али – не по сада захтеваном стандарду. Стога је Министарству одбране била потребна сарадња, а најлогичније је да то буде са Уједињеним Краљевством, односно Британским саветом као институцијом за енглески језик и културу. Таква сарадња је и успостављена, те је уз њихову помоћ установљен PELT (Program English Learning Training) – Програм за учење енглеског језика по стандарду НАТОа 6001. Тај стандард је везан за сваки језик који је у употреби у војној струци у оквиру НАТОа, који га је и развио као изузетан систем за процену знања и употребе језика и по њему ради.

МОГУЋНОСТ УСАВРШАВАЊА

Војни изасланик Уједињеног Краљевства у Београду пуковник Сајмон Ванделур неоспорно је допринео оживотворењу тог програма, али и обједињавању донаторског тима, будући да би PELT требало да се финансира из различитих извора – већи део (две трећине) домаћег је порекла, а преостали (једна трећина) страног. Личност број два тог програма такође је Британац – стручни саветник Џејмс Сатерленд Смит из Британског савета у Београду.

Оштрица Програма јесте стварање четворочланог националног тима за тестирање, чији ће квалитет допринети препознатљивости наше нације. Програм је назван партнерским због сарадње МО и Британског савета, чиме постаје прихватљивији донаторима, а истовремено одражава и вољу за конкретно интегрисање. Британски савет је Програм, развијен уз помоћ господина Џ. С. Смита, препознао као врло квалитетан, чиме му је пружио неоспорни ауторитет. Програм пружа могућност и самим професорима енглеског језика на Војној академији да се усавршавају, односно да се ненаметљиво усмери њихов рад ка најефектнијем начину савладавања тог језика.

– Друге земље ће нас процењивати по квалитету нашег STANAG-а. Пошто је наша амбиција да се на Војној академији установи регионални центар за учење страних језика, инсистирамо на одличним професорима и капацитетима. Британска влада омогућила је отварање кабинета за учење енглеског је-

*Џејмс Сатерленд Смит
– стручни саветник из Британског савета
у Београду*

зика на Војној академији, који представља последњу реч технике, са непрекидном Интернет-везом, везом ученика и наставника, најновијом литературом, компакт дисковима и осталим училима која и технички и методолошки омогућавају да се буде у току са достигнућима савременог енглеског језика.

– Национални тим за тестирање радиће само то – биће тестери. У просторију у којој раде моћи ће да уђу само они и господин Џ. С. Смит, који води Програм. То нам је неопходно да бисмо остварили потребан квалитет који ће нам отворити пут на светско тржиште идеја. Ако успемо, имамо шансу да постанемо војни интернационални центар за учење енглеског језика – каже координатор Програма потпуковник Милан Тепшић.

Не треба заборавити да ће се од сваког нашег званичника који одлази у Брисел захтевати познавање језика на одређеном нивоу. Са нашом дипломом, имаће отворен пут.

Реч је о пионирском послу, у коме и тестови и тестери треба да буду неприкосновени, како би диплома коју издају вредела колико треба. По Програму за учење енглеског језика – PELT радиће се до 2010. године, када ће се развити аутономни капацитети Војске да ствара тестове и инфраструктуру, те омогући да излазни квалитет одговара међународном стандарду. До тада ће Британски савет пружати помоћ у савладавању енглеског на нашем терену.

ПОМОЋ ИЗ УЈЕДИЊЕНОГ КРАЉЕВСТВА

Како се, с обзиром на настојања СЦГ да се прикључи евроатлантским безбедносним интеграцијама, од припадника МО и ВСЦГ очекује да могу да се споразумевају са страним колегама, Уједињено Краљевство је учинило више корака у том смислу. Та

земља је од 2002. године до сада улагала више од 100.000 евра годишње за учење енглеског језика припадника ВСЦГ и МО. Између осталог, омогућила је и обуку 10 професора енглеског у иностранству, како би се оспособили за предавање у гарнизонима ВСЦГ, али и ван њих. Тренутно сарађује са МО СЦГ на поменутом програму (PELT), који укључује и друге донаторе. Норвежани, Холанђани, Канађани, изразили су интерес за укључивање у тај пројекат и његово подржавање, што би било значајно због његовог подизања на мултинационални ниво. Циљ Програма је оспособљавање за учење енглеског језика без странаца. Како све кошта, ни ово није нимало јефтино – ово би стране донаторе коштало више од пола милиона евра, од тога је 128.000 потребно за сам почетак Програма.

Други аспект помоћи Уједињеног Краљевства односи се на слање припадника МО и ВСЦГ на учење језика у Енглеску или друге стране земље. Више од 200 официра већ је завршило курсеве за учење енглеског језика, а Војно изасланство УК у Београду и даље настоји да 25 до 30 људи пошаље на курс у Енглеску. На Ројал колеџу школовање су завршила три наша официра, а на тронедељне курсеве у разне земље влада те земље и даље шаље припаднике МО и ВСЦГ. Полазници морају отићи са другим или трећим степеном знања, након чега се враћају са течним говором. Такав рад је, међутим, на дуги рок недовољно ефикасан, јер не може обухватити велики број људи. Зато је најбоље и најисплативије омогућити учење у земљи порекла похађањем тромесечних убрзаних курсева. Стога је и направљен PELT пројекат, коме ће значајна подршка бити и Кабинет за учење енглеског језика на Војној академији. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

НОВИ
ПРОГРАМ
ЕНГЛЕСКОГ
ЈЕЗИКА

ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ЗАХТЕВИМА ВРЕМЕНА И ОКРУЖЕЊА

Интензивније укључивање наше земље у међународне интегративне процесе подразумева познавање и ефикасније коришћење страних језика, првенствено енглеског, те усклађивање процеса обучавања у тој области, па је у складу с таквим захтевима израђен Програм оспособљавања у области енглеског језика (Program for English Language Training – PELT), из кога доносимо изводе

Позашиште за израду и покретање Програма оспособљавања у области енглеског језика садржано је у опредељењу Србије и Црне Горе за приступ евроатлантским интеграцијама и сарадњу са НАТО-ом, пре свега посредством програма Партнерство за мир. У вези са тим, изражен је захтев за достизањем одговарајуће интероперабилности кадра Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе као предуслова за наименовање на дужностима у мултинационалном окружењу. Поред усклађивања постојећих норматива и процедура Војске са стандардима Партнерства за мир, односно НАТО-а, и достизања прописаних стручних и психофизичких квалификација, захтеви за интероперабилношћу односе се и на владање нивоом енглеског језика према STANAG-у 6001, који је прописан као један од услова за ангажовање на конкретним дужностима у мултинационалном окружењу.

Програм се реализује у складу са Смерницама за изучавање страних језика припадника Министарства одбране и Војске којима се, између осталог, утврђује и да се учење и провера знања страних језика у Министарству одбране и Војсци спроводи у складу са STANAG-ом 6001, да се формира тест тим за проверу знања страних језика и да је Управа за школство носилац планирања у области изучавања страних језика.

ЗАТЕЧЕНО СТАЊЕ

У оквиру активности на повећању интероперабилности кадра, у Министарству одбране и Војсци придаје се велики значај оспособљавању за владање страним језицима, пре свега енглеским, који се изучава током редовног школовања у војним школама (Војна академија и Војна гимназија), на неким нивоима стручног усавршавања (командно-штабно) и на курсевима. Курсеви енглеског језика организују се у Војној академији – за достизање језичке способности нивоа STANAG 2, и у гарнизонима Војске – за достизање језичке способности нивоа STANAG 1. Иако се од школске 2005/6. године изучавање енглеског језика реализује према новим наставним плановима и програмима, декларативно усклађеним са споразумом НАТО-а о стандардизацији (STANAG 6001), наведени споразум још није формално прихваћен објављивањем неопходних наређења, односно инструкција за примену одговарајућих табела за процену нивоа језичке способности и спровођењем процедура, који су иначе детаљно описани у њему.

Актуелни систем изучавања енглеског језика је оперативан, али недовољно функционалан. Услед непостојања довољно јасних кадровских пројекција и критеријума, оспособљавање кадра у овој области није у функцији садашњих а, пре свега, будућих потреба Министарства и Војске. Последица наведеног је непостојање кадра одговарајућег профила, довољног броја и квалитета оспособљености у области енглеског језика да задовољи потребе за будућим ангажовањем односно наименовањем на дужностима у мултинационалном окружењу.

Застарелост и недостатак системске регулативе у области изучавања страних језика у Министарству одбране и Војсци, те вакуум у овој области, настао укидањем некадашње

Школе страних језика ЈНА (1992. године), имају за последицу недовољну уређеност система вредновања знања енглеског језика.

Постојећи систем вредновања знања енглеског језика је старео и делом неодређен, са недовољним степеном објективности и практичности, високим степеном општости и нестандардности критеријума што, уз недостатак стандардизованих тестова знања, може утицати на објективност испитивача. Тежиште обуке и тестирања није на говору, већ је подједнако распоређено на све четири језичке вештине, а рок важења верификације знања енглеског језика је шест месеци.

Као директна последица наведених слабости, тачније недостатка јединственог инструмента за вредновање знања у Министарству и Војсци, јавља се проблем устројавања валидне евиденције о оспособљености кадра за владање енглеским језиком према конкретним нивоима језичких способности (вештина).

Друга, главна фаза, представља суштину Програма и реализоваће се у периоду од маја 2006. до краја 2010. године и то оспособљавањем кадра Министарства одбране и Војске, прве категорије приоритета, за владање енглеским језиком на нивоу језичке способности STANAG 1, 2 и 3. Оспособљавање у оквиру PELT-а реализује се на основу иновираних наставних планова и програма курсева енглеског језика, који омогућавају достизање језичких вештина (говорних и писаних) захтеваног нивоа STANAG.

STANAG 1

Оспособљавање за владање енглеским језиком на нивоу STANAG 1 реализује се на Катедри страних језика Војне академије, а намењено је следећим циљним групама припадника Министарства одбране и Војске: (1) кандидатима за учешће у мировним и хуманитарним операцијама планираним за наименовање на дужности распона војник–командир одељења (за достизање језичке способности SLP – Standardized Language Profile – 1111) и (2) кандидатима за наименовање на дужностима у изасланствима одбране СЦГ предвиђеним за послове помоћног особља изасланика одбране у земљама неенглеског говорног подручја (SLP 1121).

Цео пројекат реализује наставнички кадар са Катедре страних језика Војне академије уз ангажовање лица из грађанства (наставника енглеског језика), која поседују стручне квалификације и методолошку оспособљеност, потребну за успешну реализацију овог нивоа.

Оспособљавање омогућава да се савладају почетни ниво језичке способности и речник неопходан за уобичајено, куртоазно опхођење и минималне захтеве у пракси, попут тема из области путовања, исхране и становања, давање једноставних упутстава, тражење помоћи ... Циљ је достизање захтеваног нивоа језичких способности сагласно нивоу STANAG 1, односно стицање следећих нивоа говорних и писаних вештина:

А – слушање

Разумевање саслушаног: ниво за разумевање веома једноставних, кратких реченица у директном разговору. Може бити неопходно често понављање и успорен ритам говора. Грешке се јављају уколико постоји бука или друго ометање.

Б – говор

Грамматика и изговор: грешке су учестале и често могу произвести неразумевање. Тачност говора: адекватна за меморисане куртоазне изразе и уобичајене фразе, иначе не постоји.

Ц – читање

Разумевање прочитаног: одговарајући за читање ознака на улицама, назива зграда и лекција за почетнике. Постоји способ-

ност срицања непознатих речи и приближно тачног изговора (код језика који користе азбуку или поделу на слоге) да би се затражило прецизно значење од изворног говорника.

Д – писање

Постоји довољна контрола система писања да се задовоље ограничене практичне потребе. Могу се писати датуми и бројеви, сопствено име и националност, адресе итд. Остале способности за писање ограничене су на једноставне листе уобичајених појмова или неколико кратких реченица. Могу се јавити грешке у правопису.

STANAG 2

Оспособљавање за владање енглеским језиком на нивоу језичке способности STANAG 2 реализује се, такође, на Катедри страних језика Војне академије, а намењено је следећим циљним групама кадра Министарства одбране и Војске: (1) кандидатима за учешће у мировним и хуманитарним операцијама планираним за наименовање на дужност командира вода (SLP 2211), командира чете (SLP 2222) и предвиђеним за наименовање на штабним и осталим дужностима (SLP 2222); (2) кандидатима за учешће у мировним и хуманитарним мисијама планираним за наименовање на дужност члана мисије (SLP 2222), (3) кандидатима за наименовање у структурама Партнерства за мир и при НАТОу, планираним за специјализоване техничке дужности (SLP 2222) и (4) кандидатима за наименовање у изасланствима одбране СЦГ предвиђеним за

дужност изасланика одбране у земљама неенглеског говорног подручја (SLP 2231) и за дужности помоћног особља изасланика одбране у земљама енглеског говорног подручја (SLP 2231).

Оспособљавање омогућава да се стекне задовољавајући ниво језичке способности (за ограничену употребу) и да се овлада речником адекватним за једноставне и уобичајене захтеве на послу као што су давање упутстава и вођење расправа о пројектима чије су теме из веома познатих области. Значења речи су често непозната али се веома брзо уче.

Циљ је достизање захтеваног нивоа језичких способности сагласно нивоу STANAG 2, односно стицање следећих нивоа говорних и писаних вештина:

А – слушање

Разумевање саслушаног: поуздано у директној комуникацији у оквиру добро познатих области у уобичајеном друштвеном контексту. Понекад је потребна другачија формулација или успоравање разговора. Може бити непотпуно уколико постоји бука или неко друго ометање. Ретко је адекватно у праћењу конверзације између две особе које говоре матерњим језиком.

Б – говор:

Грамматика и изговор: значење се прецизно саопштава једноставним реченицама. Често се прибегава парафразирању да би се избегле сложене граматичке конструкције. Прилично уочљив изговор странаца, али он не утиче на разумљивост. Тачност говора: често умањена због оклевања и тражења одговарајућих речи.

ПОГРЕШНА СЛИКА

Из постојеће "персоналне" евиденције стиче се погрешна слика о оспособљености кадра у области енглеског језика. Из графикана се види да 8.396 припадника Министарства одбране и Војске "владају" неким од нивоа знања енглеског језика (2.977 подофицира, 3.735 официра и 1.684 цивилних лица) и то: 4.289 лица (1.719 подофицира, 1.740 официра и 830 цивилних лица) на нивоу "првог степена", 2.131 лице (490 подофицира, 1.101 официр и 540 цивилних лица) на нивоу "другог степена", док за 1.938 лица (768 подофицира, 892 официра и 278 цивилних лица) није могуће поуздано утврдити степен односно ниво знања енглеског језика. Поред тога, у Министарству одбране и Војсци има 38 лица са завршеним Филолошким факултетом – Одсек енглеског језика (два официра и 36 цивилних лица).

Наведени подаци, међутим, нису резултат вредновања знања према међународно прихваћеним стандардима, те су релативне употребљивости (даје се приказ свих лица која су учила енглески језик у последњих 30 година а не приказ лица која владају одређеним нивоом енглеског језика).

Ц – читање

Разумевање прочитаног: одговара за читање лекција средњег нивоа знања и једноставнијих колоквијалних тестова попут књига за децу. Захтева знатну употребу речника да би се читале кратке новинске вести. Писани материјал се ретко може разумети без превода.

Д – писање

Може се изводити уобичајена друштвена кореспонденција и могу се задовољити ограничене потребе из области професије. Познаје се механика система писања, изузев система комбиновања слова, при чему је способност ограничена на једноставне језичке структуре за појмове који се често користе. Праве се честе стилске и правописне грешке, те грешке у ситуацијама када треба поштовати конвенције у начину писања. Могу се правити једноставне забелешке, писати уобичајене друштвене и штуре пословне поруке. Материјал обично мора редиговати особа компетентнија за ову језичку вештину.

STANAG 3

Овај ниво се реализује на курсевима у иностранству, а намењен је следећим циљним групама кадра Министарства одбране и Војске: (1) кандидатима за учешће у мировним и хуманитарним операцијама, планираним за наименовање на дужност команданта батаљона и вишим дужностима (SLP 3322) и за наименовање на штабним дужностима (SLP 2233), (2) кандидатима за учешће у мировним и хуманитарним мисијама планираним за наименовање на дужност вође мисије (SLP 3333), (3) кандидатима за наименовање на дужностима у структурама Партнерства за мир и при НАТОу, планираним за штабне (SLP 2233) и за командне дужности (SLP 3333) и (4) кандидатима за наименовање у изасланствима одбране СЦГ, планираним за дужност изасланика одбране у земљама енглеског говорног подручја (SLP 3342).

Садржаје оспособљавања реализује наставнички кадар изабраних мултинационалних центара за изучавање енглеског језика у иностранству. Планирано је да од 2007. године, након израде одговарајућих наставних планова и програма и методолошког оспособљавања наставника, и овај ниво реализује кадар са Катедре страних језика Војне академије.

Оспособљавање омогућава достизање доброг нивоа језичке способности (обезбеђује минимум компетенције из области професије) и овладавање речником адекватним за сваку врсту практичне и друштвене конверзације и за дискусије из области професије у оквиру тема из познатих области.

Циљ је достизање захтеваног нивоа језичких способности сагласно нивоу STANAG 3, односно стицање следећих нивоа говорних и писаних вештина:

А – слушање

Разумевање саслушаног: одговарајуће за праћење радио преноса, разговора образованих изворних говорника који користе стандардни прихваћен језик. Могу промицати детаљи, регионализми или дијалекти, али основно значење се интерпретира коректно.

Б – говор

Грамматика и изговор: добро разумевање читавог опсега једноставних и коришћење сложених структура. Грешке се понекад јављају али се постиже прецизно значење. Прилично је уочљив изговор странаца али он никад не утиче на разумљивост. Тачност изговора: ретко умањена због несигурности. Одржава се парафразирањем када је то неопходно. Не постоји проблем тражења адекватних речи.

Ц – читање

Одговарајући за стандардне текстове и највећи део стручног материјала из познате области професије. Уз просечно владање лексиком овај ниво је довољан за већину новинских чланака о друштвеним, политичким, економским и војним темама. Информација се добија из писаног материјала без потребе за преводом.

Д – писање

Може се водити груба официјелна кореспонденција или се могу писати извештаји из стручних области. Постоји довољно познавање структура правописа и лексике да би се прецизно пренела порука, али стил може указивати на чињеницу да текст пише странац. Све што је писано у формалном облику мора редиговати добро образован изворни говорник.

ОСПОСОБЉАВАЊЕ ИНСТРУКТОРА И НАСТАВНИКА

Програмом је предвиђено и оспособљавање инструктора за методолошко обучавање наставника енглеског језика. Оно се реализује путем одговарајућих курсева у иностранству, а намењено је наставницима енглеског језика Војне академије. Основни циљ је стицање лиценце инструктора методолошког оспособљавања наставника енглеског.

Методолошко оспособљавање наставника енглеског језика реализује се путем семинара у Војној академији и у иностранству. Основни циљ је методолошко оспособљавање наставника енглеског језика за реализацију наставе према садржајима и методологији који су неопосредније у функцији достизања нивоа језичких способности према STANAG-у 6001.

Поред наставника енглеског језика у оквиру Програма, оспособљавање је усмерено и ка другим циљним групама: (1) наставницима енглеског језика војних школа и (2) наставницима енглеског језика ангажованим у војним школама у статусу спољних сарадника. Планирано је да се од 2007. године оно реализује у земљи. Реализовали би га наставници енглеског језика из Војне академије који су стекли лиценцу инструктора.

Национални STANAG тест за вредновање знања енглеског језика замишљен је као тростепени тест укупног познавања енглеског језика, намењен за оцењивање нивоа језичке способности, односно четири језичке вештине, сагласно специфичним критеријумима и степенима које је одредио STANAG 6001, те у складу са њиховим BILC (Bureau for International Language Cooperation)

интерпретацијама. Резултати овог теста биће независни од резултата постигнутих на претходно завршеним курсевима енглеског језика и не могу се упоређивати са ALC (American Language Course) степенима знања.

Тест ће се развијати у складу са смерницама које су наведене у одобреним Спецификацијама за национални STANAG 6001 тест. Пре него што постане део система вредновања, тест ће бити подвргнут строгим проверама поузданости и валидности. Током његове израде тежиште активности биће на стандардизацији критеријума и спровођењу тестирања, провери валидности теста на кандидатима у иностранству, статистичкој обради резултата, избору, модификацији и доради питања након статистичке анализе.

Тест ће обухватити следеће нивое почетне (ниво 1 – Elementary), задовољавајуће (ниво 2 – Fair/Limited Working) и добре (ниво 3 – Good/Minimum Professional) језичке способности, а састојаће се од четири дела који ће тестирати четири језичке вештине: слушање, читање и писање (први дан) и говор (други дан). Језичка способност кандидата биће изражена четвороцифрено, у складу са SLP (Standardized Language Profile).

За сада, једини центар за тестирање биће на Војној академији. Тестирање ће се реализовати једном месечно, а по потреби и чешће, према посебном плану Управе за кадрове. Замишљено је да се након 2007. године реализује тромесечно. Трајаће два до три дана, зависно од броја кандидата (максимално 30). ■

Д. ГЛИШИЋ

КАКО ЈЕ НАСТАО PELT

БОЉЕ УВЕЗИВАЊЕ СИСТЕМА

Према Програму изучавања енглеског језика – PELT, ускоро прва група полазника треба да почне интензивно учење на курсу при Катедри страних језика Војне академије. Искуства прве генерације полазника утицаће на даље спровођење тог програма. Основне смернице су јасне, а тежи се што рационалнијем моделу школовања.

У разговору са пуковницима Александром Савићем, начелником Одељења за школство у Управи за школство, и Момчилом Бисенићем, начелником Одсека за усавршавање у тој управи, сазнали смо како се дошло до одлуке да се осмисли и спроведе у дело PELT, који, према мишљењу надлежних структура, представља добар модел за усмеравање учења страних језика у нашој војсци.

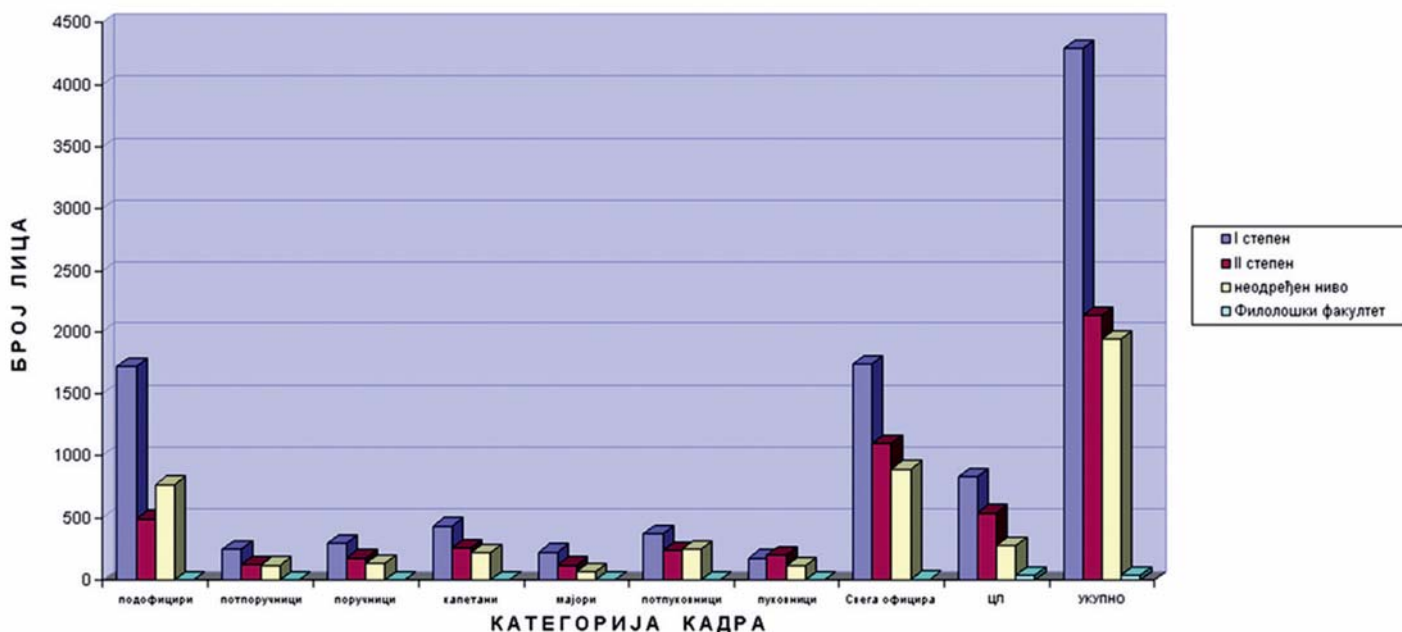
Страни партнери су у свим досадашњим контактима показали велико занимање за помоћ у побољшавању укупне интероперабилности наших трупа током евентуалног ангажовања у заједничким операцијама са армијама других земаља. Познавање енглеског језика при том има највећи значај – истиче пуковник Бисенић.

– Не би се смело помислити да креирање и спровођење Програма за учење енглеског језика – PELT подразумева било какво прејудуцирање војнодипломатских потеза наше државе. На том пољу – наглашава пуковник Бисенић – ништа се неће предузимати без одлуке надлежних државних органа. PELT не узима приступање евроатлантским интеграцијама као већ свршену ствар. Он, међутим, пружа сигурнију основу за очекивање да ће припадници наше војске бити у стању да на ваљан начин комуницирају са страним официрима у свакој прилици када треба да искажу своју професионалност. *Стратегијским прегледом одбране*, који је у изradi, и другим документима прецизирани су задаци Војске, па су зато творци Програма ишли у правцу што ефикасније припреме ВСЦГ за укључивање у међународне интеграције. Планирањем Програма за учење енглеског језика – PELT настојало се да се обезбеди одговарајућа материјална и кадровска база за учење енглеског језика, те

УЧЕЊЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

Стање познавања енглеског језика у МО и Војсци СЦГ

да се све то хармонизује са захтевима стандарда НАТО STANAG 6001, који се односи на стандардизовање језика.

– Трудили смо се да за приступ Програму обезбедимо различите категорије кадра, разврстане према чиновима унутар сваке категорије ради њихових будућих перспективних ангажовања – каже пуковник Бисенић.

Програм за учење енглеског језика – PELT је мултидисциплинарни пројект Управе за школство, као носиоца подсистема школовања у систему одбране. Начелник Сектора за људске ресурсе МО Зоран Јефтић лично се укључио у рад на Програму, као главни за његову реализацију и контролу. Програм менаџер потпуковник Тепшић задужен је за сарадњу са великим бројем људи из наше земље и иностранства, који ће, свако са своје позиције, помоћи да Програм постане стварност.

Према речима пуковника Бисенића, сви који тесно сарађују на Програму дали су свој значајан допринос. Непосредни извр-

шиоци су део Катедре страних језика Војне академије и део команди одређених гарнизона. Начелник ГШ је својим наређењем већ прецизирао критеријуме за упућивање на полагање конкурсног елиминационог теста за Програм.

Једна од недоумица приликом планирања Програма, према речима пуковника Савића, била је укључивање у наставу „nejtiv spikera“, предавача коме је енглески матерњи језик. На Катедри страних језика имамо одличне професоре, што је оцена и саветника Смита, и они ће сами изводити наставу са првом генерацијом полазника. Обилазак изабраних центара у Европи у којима се на сличан начин учи енглески језик даће и дефинитиван одговор на питање да ли је потребно ангажовање „nejtiv spikera“. У Мађарској, на сличном програму на универзитету “Миклош Зрињи”, на пример, за војну терминологију ангажују се и неки пензионисани наредници и капетани из армија са енглеског говорног подручја. У сваком случају, како истиче пуковник Савић, неће бити проблема да се Програм унапреди у том смеру.

Планирано је да се ускоро и осталим припадницима МО и ВСЦГ, уз личну партиципацију, омогући полагање елиминационог теста. PELT ствара претпоставке да се наш кадар лакше и брже укључи у светске токове. По мишљењу пуковника Савића, у односу на нама сличне земље, поготову оне из региона, уопште не заостајемо у познавању страних језика. Потребно је само боље повезати све елементе система изучавања језика у Војсци и бити мало више принципијелан, у чему ће нам реализација Програма у многоме помоћи.

Уз огаду да је тешко говорити у опште име, пуковници Савић и Бисенић наглашавају да је основна замисао Програма почетак уређења целокупне области изучавања језика у Војсци. Старт тог програма биће нуклеус евентуалног будућег Центра за изучавање језика на нивоу Министарства одбране. Поред наших држављана, у том центру би језик, пре свега српски, изучавали и страни држављани. Сам PELT, његова методологија и организација биће добар пример за организовање изучавања и осталих језика. ■

А. АНТИЋ

СТРОГА СЕЛЕКЦИЈА

Програм је веома осетљив у смислу избегавања перспективног кадра и неекономичног трошења новца. Циљ је да се на курсеве упућују људи који су стварно у Г-1 и сличним структурама планирани за дужности на којима им је потребно знање језика. За разлику од досадашњег система учења језика у Војсци, односно стварања широке базе, па тек онда селекције, надлежни из Генералштаба и МО сами ће изабрати кадар који желе да школују. Тек после тога, на основу тестирања на Војној академији, видеће се коме од њих треба укључити прилику за додатно усавршавање.

– Настојаће се да се најмање на крају сваког тромесечног циклуса, а по потреби и чешће, спроведу анализе, јер ће Програм тако доживљавати трансформацију и надоградњу ради побољшања ефеката који се очекују – објашњава пуковник Савић, који у име Управе за школство надзира рад на припреми Програма.

ПОТПУКОВНИК МИЛАН ТЕПШИЋ, ПРОГРАМ МЕНАѢР PELT-A

ОДЛУЧНИ У РЕАЛИЗАЦИЈИ

Дешавало нам се да у иностранство, на различите стручне семинаре и симпозијуме, с једне стране, оду добри познаваоци енглеског, али недовољно квалитетни војни стручњаци, а, с друге, експерти из струке, с преводиоцима. Није то остављало баш леп утисак. А то је штета, посебно ако знамо да смо у свету веома цењени, управо због професионалних, стручних квалитета – наглашава потпуковник Тепшић.

Један од најодговорнијих људи за успех амбициозног и веома садржајног пројекта за обуку припадника Министарства одбране и Војске у области енглеског језика, PELT, свакако је његов програм менаѢер, потпуковник Милан Тепшић, чије респектабилно инострано искуство, посебно из Центра "Џорџ Маршал", свакако омогућава реалније сагледавање свих мана и врлина досадашњег учења страних језика и квалитативну процену замишљеног. Стога је наше прво питање и везано за разлоге због којих је инициран нови начин оспособљавања. Шта то, у ствари, није било добро?

– Неколико разлога лежи у основи новог пројекта. Прво, било је потребно усагласити методологију обучавања у области страних језика у нашој војсци с оном коју данас користе све војске у Партнерству за мир, односно у НАТОу и окружењу. Ти стандарди су нам познати. STANAG, скраћеница настала од енглеских речи STANdardisation AGreement (споразум о стандардизацији), означава међународни војни стандард настао из потребе усаглашавања у различитим областима ради побољшања ефикасности здруженог деловања. У областима које, по својој природи, излазе ван националног оквира и директно утичу на функционисање Алијансе, у мери у којој је то неопходно, усаглашавају се процеси, процедуре, термини и услови заједничког рада актера који долазе из различитих држава. STANAG 6001 везан је за језик као средство комуникације у евроатлантској заједници и њиме се описују нивои познавања страног језика. У облику табеле, означени бројевима од 0 до 5, описано је шест нивоа познавања неког језика и то, ниво 0 – нема практичног знања, ниво 1 – основни, ниво 2 – задовољавајући (ограничена употреба) ниво 3 – добар (минимална употреба у професији) ниво 4 – врло добар (потпуна употреба у професији) и ниво 5 – одличан (ниво изворног говорника / двојезичност).

Важно је да ниво знања страних језика, вреднован једном од ових оцена буде исти код сваког припадника мисије, ма из које земље долази. То, кад је реч о припадницима Војске Србије и Црне Горе, до сада није био случај.

Други је разлог, свакако, то што нам се дешавало да у иностранство, на различите стручне семинаре и симпозијуме, с једне стране, оду добри познаваоци енглеског, али недовољно квалитетни војни стручњаци, или, с друге стране, експерти из струке, с преводиоцима. Наша су искуства и дискусије увек веома пажљиво проучавани и озбиљно разматрани.

Трећи разлог је што, кад је реч о изучавању страних језика, посебно енглеског, веома каснимо у поређењу са земљама у окружењу. Крајње је време да почнемо да користимо наше компаративне предности и околност да смо до пре десетак година били водећи у региону, и тако смањимо претеће заостајање. Зато смо пре извесног времена кренули у пројекат PELT, с великим амбицијама и вером да ћемо успети.

Пројекат је прихваћен, амбиције његових творца добиле су највише оцене и у Војсци и у Министарству одбране. Колико вам је та подршка најодговорнијих значила у различитим фазама реализације пројекта?

– Идући у сусрет обавезама и активностима Војске које су пројектоване “Стратегијским прегледом одбране” и другим стратегијским и доктринарним документима Србије и Црне Горе, а уско су повезане са њеним будућим чланством у Партнерству за мир, Министарство одбране покренуло је Програм оспособљавања у области енглеског језика као део организованих напора ради достизања захтева за интероперабилношћу кадра Министарства и Војске у мултинационалном окружењу. Програм се развија са наменом да дугорочно обезбеди потребе за кадром оспособљеним за владање енглеским језиком на једном од нивоа језичке способности, верификованог према споразуму НАТОа о стандардизацији (STANAG 6001), који ће задовољити услове за ангажовање односно наименовање на конкретне дужности у мултинационалном окружењу. Пројекат је у складу и с наређењем помоћника министра за људске ресурсе од 25. октобра 2005. за формирање тима за израду PELT-а, односно Програма изучавања енглеског језика према споразуму НАТОа о стандардизацији. PELT се реализује у складу са Смерницама министра одбране за изучавање страних језика припадника МО и Војске, којим се, између осталог, утврђује да се учење и провера знања страних језика у МО и Војсци спроводе у складу са STANAG-ом 6001, да се формира тест тим за проверу знања страних језика и да је Управа за школство носилац планирања у области изучавања страних језика. Најзад, теоријску основу Програма чини “Пројекат за изучавање енглеског језика”. Из свега тога се види да су иза Програма стали министар одбране, његов помоћник за људске ресурсе, Управа за школство Генералштаба ВСЦГ и Војна академија, првенствено Катедра за стране језике, што најбоље сведочи о значају оспособљавања припадника Војске и Министарства одбране из области страног језика на нови начин. Подршку тих људи имали смо од почетка рада на реализацији идеја садржаних у PELT-у, а ако узмемо у обзир све тешкоће на које смо наилазили, јасно је да без помоћи најодговорнијих не бисмо успели да их отклонимо.

На које тешкоће и проблеме мислите?

– Пре свега на оне које су укоренење у нашем менталитету. Много је времена изгубљено у почетку рада на пројекту, било је покушаја и да се значај PELT-а релативизује, да се на предстојеће курсеве шаљу и они који немају довољно предзнања, што је утврђено на тестирању спроведеном у два маха, било је притисака и несналажења у оцењивању резултата... Но, све смо то успевали да отклонимо уз помоћ челних људи Сектора за људске ресурсе и Управе за школство.

Катедра за стране језике Војне академије главни је извршилац амбициозног пројекта. Квалитет искусних, али и оних млађих наставника енглеског језика је неспоран. Да ли их има довољно?

– Сви наставници који учествују у реализацији PELT-а пажљиво су изабрани, између осталих и они у тест тиму. У њиховом избору учествовали су и представници Велике Британије, односно Британског савета у Београду, тако да око тога нема дилеме. Сваки полазник имаће прилику да ради на рачунару, да користи опрему кабинета за самостално учење енглеског језика и све друго што имају и најмодернији центри страних језика у земљама Партнерства за мир.

За ефикасну и квалитетну реализацију веома амбициозног PELT-а било је потребно, између осталог, оформити и тим за проверу знања (Национални тест тим) који би радио у складу с општеприхваћеним нор-

ПРОПИСАНИ КРИТЕРИЈУМИ

Службени језици споразумевања у НАТОу су енглески и француски језик, а за оцену познавања тих језика израђују се тестови усклађени са стандардом STANAG 6001. За сваког кандидата који се тестира по том стандарду израђује се језички профил у виду четири цифре, од којих свака за себе означава ниво познавања страног језика за одређену језичку вештину. Те четири цифре, свака у распону од 0 до 5, редоследно означавају вештину слушања, говора, читања и писања. Испред тог броја, сачињеног од четири цифре, стављају се три велика штампана латинична слова SLP (Standardized Language Profile), што представља енглеску скраћеницу која значи Стандардни језички профил. Тако, на пример, ако нека особа након тестирања добије језички профил SLP 3242, то значи да је ниво познавања страног језика за језичку вештину слушања – 3, говора – 2, читања – 4 и писања – 2.

За све дужности и активности које се реализују у вишенационалном окружењу у земљама чланицама НАТОа и у партнерским земљама, прописује се потребни SLP, и свако лице, војно или цивилно, које ће да обавља дужност у вишенационалном окружењу добија након језичког тестирања свој SLP. Особа која има нижи ниво познавања језика у некој вештини од прописаног не може да обавља ту дужност, тако на пример, дужност или активност за коју се тражи SLP 3232 не може да обавља особа са језичким профилем SLP 3222, али зато ту дужност може да обавља особа са вишим језичким профилем, нпр. SLP 3332.

мама и стандардима STANAG. Тестови са проверу знања из четири језичке вештине (говор, слушање, читање и писање) веома су сложени и захтевају систематичан, упоран и самосталан рад испитивача. Закључено је да чланови тог тима не би требало да, истовремено, раде у настави, како не би дошло до сукоба интереса. У складу са захтевима Програма, у тест тим су, после стручне провере обављене у сарадњи са представницима Британског савета, изабране четири професорке Војне академије (за сваку вештину по једна), иначе изузетни и доказани познаваоци енглеског језика који ће израђивати тестове по усвојеним стандардима STANAG-а. Треба имати у виду да PELT подразумева и максимално стручно усавршавање свих у ланцу оспособљавања из области страних језика, па се и од чланова тест тима, као и од других наставника у Војној академији, очекује стално додатно усавршавање, преко последипломских студија, специјализација... Озбиљно замишљен програм и амбиције његових творца од наставника траже максимум, уз обећања да ће им се омогућити и адекватно напредовање.

Све је спремно, само новца нема?

– Наш пројекат је на последњој донааторској конференцији почетком априла добио изванредне оцене тако да не сумњамо да ће обећани новац стићи. Уверени смо да је и нашим страним партнерима веома стало да тај центар буде квалитетан, да резултати буду на захтеваном нивоу и да пројекат успе. Верујемо да ће врло брзо, већ после окончања првог курса који почиње с радом одмах после првомајских празника, моћи да се увере у то

да смо веома озбиљни кад кажемо да ће наш центар за учење страних језика у Војсци бити један од најквалитетнијих у овом делу Европе. У њему ће, ускоро, и странци моћи да уче наш језик, за шта већ постоји запажено интересовање. ■

Д. ГЛИШИЋ

Уредник прилога Бранко КОПУНОВИЋ,
текстови: Душан ГЛИШИЋ, Снежана ЂОКИЋ
и Александар АНТИЋ,
лекторисали Мира ПОПАДИЋ и Слађана МИРЧЕВСКА,
ликовно-графички уредио Енес МЕЂЕДОВИЋ,
фотографије Даримир БАНДА, Звонко ПЕРГЕ
и Горан СТАНКОВИЋ,
коректура Слађана ГРБА